

6. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / За заг. ред. В.М. Пічі. – К.: Кравела, Львів: Новий світ, 2000, 2002.

Корецька Л.А.

**ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО КАК ПОКАЗАТЕЛЬ
СОЦИАЛЬНОГО БЫТИЯ ЮГА УКРАИНЫ КОНЦА XVIII – НАЧАЛА XX ВЕКОВ**

В статье рассматриваются основные содержательные параметры образовательно-воспитательного пространства Юга Украины конца XVIII – начала XX веков.

Ключевые слова: образовательно-воспитательное пространство, социальные структуры общества, социальные институты, полифункциональность, полиэтничность.

Koretskaya L.O.

**EDUCATIONAL AND UPBRINGING SPHERE AS AN INDICATOR OF SOCIAL BEING
THE SOUTH OF UKRAINE LATE END XVIII – EARLY XX CENTURIES**

The basic parameters of educational content and upbringing sphere South of Ukraine late end XVIII and early XX centuries are reviewed in this article.

Key words: education and upbringing sphere, social structure, social institutions, polyfunctionality, polyethnicity.

УДК 37.013

Логвиновська Т.А.

**КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті висвітлений когнітивний компонент виховуваної соціальної спрямованості студентської молоді як результат педагогічного дослідження.

Ключові слова: соціальна спрямованість, студентська молодь, когнітивний компонент, знання про соціальне буття.

Класична психолого-педагогічна наука передбачила соціально обумовлену когнітивну точку зору на поведінку студентської молоді, хоч в основі цього підходу є наявність зв'язків між інтелектуальним функціонуванням особистості і її ситуативною поведінкою. Мається на увазі вплив деяких особистісних якостей, де детермінує імпульсивність. Тобто такий підхід розуміється нами як не завжди передбачені поведінкові дії, як можливі наслідки своїх вчинків. Отже, студентство діє імпульсивно, не думаючи про свою поведінку, не завжди передбачуючи наслідки як для себе, так й інших, і не шукаючи альтернативних варіантів, навіть у контексті соціальної сутності поведінки.

Дослідженням доведено, що участь або не участь студентства в освітньо-виховній діяльності у певній мірі залежить від його когнітивних можливостей. Учені вирізняють нездатність чітко розгалужувати різні соціальні стимули студентства, тобто не завжди у різних видових ознаках поведінки відсутні наступні елементи: вміння вибрати поведінкову ситуацію; вміння знаходити варіанти вирішення проблем; вміння передбачувати можливі наслідки своїх дій; вміння планувати свої дії, необхідні для досягнення якогось соціального результату.

У процесі виховання соціальної спрямованості студентської молоді когнітивні характеристики студентства використовуються як сприятливі для них ситуації, як складові інтегральності виховуваної соціальної спрямованості, як елементи детермінуючого впливу. Про це писали К. Байша, І. Бех, Т. Іщенко, І. Кон, К. Платонов. Але проблема залишається недостатньо висвітленою у науковій літературі.

Саме змістові особливості та рівень суб'єктних та інших тенденцій соціальної поведінки студентської молоді відображають специфіку інтеграції потребово-мотиваційної

сфери та емоційно-ціннісного її потенціалу. Емпіричні результати, що репрезентовані у статті, говорять про наявність прагнення студентів дотримуватися моральних норм і принципів, виконувати групові та індивідуальні соціальні норми, бути відповідальними та орієнтуватися на обов'язок як гарант пізнавальної, моральної, нормативної мотивації поведінки студентства. Тому метою статті є компонентно-структурний аналіз когнітивних характеристик соціальної спрямованості студентської молоді як результат педагогічного дослідження.

Когнітивний компонент соціальної спрямованості містить у собі наступні змістові характеристики: знання про соціальну сутність поведінки, оволодіння способами її дій, проте виключає вміння і навички здійснення соціального процесу. Щодо ролі когнітивного компоненту соціальної спрямованості особистості студентів, то вона містить у собі готовність володіти соціальними ситуаціями, діяти в них знаними, визначеними способами в аспекті свідомого чи несвідомого, крім того, диференціювати соціальні пізнавальні об'єкти та виконувати операціональну місію соціального пізнання [5]. Більше того, когнітивна сфера дозволяє шляхом розширення знань про соціальне, здійснювати розумові операції, конкретизувати пізнавальні функції в соціумі, взаємодіяти студентам при розв'язуванні пізнавальних соціальних проблем та безпосередньому спілкуванні. Усілякі соціальні знання дозволяють їм використовувати різні стратегії поведінки: проблемно-розв'язувальну, поступливу, пристосувальну. Для реалізації стратегії соціального буття студенти використовують різноманітні тактичні дії: раціональні переконання, апеляції до авторитету, сприйманням та мисленням. Показники цього компоненту подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Когнітивний компонент соціальної спрямованості (1 курс)

Назва складових когнітивного компоненту	Групи		
	1	2	3
Сукупність знань і уявлень особистості студента про себе, його сприймають, оцінюють, розуміють	48 20,8%	97 42,2%	85 36,9%
Сукупність умінь і навичок взаємодії студента і студентського середовища	35 15,2%	124 53,9%	71 30,8%
Оволодіння способами дії в освітньо-виховній діяльності	38 16,5%	123 53,4%	69 30,0%

Знання про соціальну діяльність не випадково розглядається нами як первинна підструктура цього компоненту і ціннісного ставлення до неї. Недооцінка цих знань суттєво гальмує процес соціалізації, у нашій ситуації процес виховання соціальної спрямованості студентської молоді засобами освітньо-виховної діяльності. Ми розглядаємо сукупність знань і уявлень особистості студента про себе, як його сприймають, оцінюють, розуміють як один з атрибутів їх свідомості, ціннісного ставлення до соціальної діяльності, як вищої форми педагогічного відображення, властивого лише людині. Знання важливі для нас як об'єкт вивчення, бо із самого початку є суспільний продукт і залишається ним доки існують люди.

Шляхом аналізу сукупності знань і уявлень особистості студента про себе, як його сприймають, оцінюють, розуміють у досліджуваній категорії студентів з'ясовано, що 20,8% першої групи проявляють їх, у другій групі – 42,2% студентів знайомі з цією діяльністю, що в значній мірі сприяє наявності в них індивідуально значущих мотивів, а в третій групі – 36,9% виявили достатній рівень знань про сутність освітньо-виховної діяльності.

Сукупність умінь і навичок взаємодії студента і студентського середовища дуже важливо з першого курсу, що сприяє регулюванню поведінки і вчинків студентів, розвиває самостійність, вольові якості: вміння здійснювати зусилля над собою, твердий характер, рішучість, переконаність. Наполегливо привчаючи студентів до системної соціальної

взаємодії, у студентському містечку виховувалися в них уміння і бажання не епізодично, а постійно, систематично, що сприяло формуванню соціальної свідомості і стійкості характеру. Досліджувана нами категорія не позбавлена цього впливу (85%), а тому щоб соціальна взаємодія стала для них потребою, викликала у них ціннісне ставлення до себе необхідно прищеплювати переконливі вміння і навички. К. Ушинський зазначав: “Якби людина не мала здібностей до навички, вона не могла б просунути ні на один рівень у своєму розвитку, затримувана нескінченними труднощами, які можна подолати тільки навичками, звільнивши розум і волю для нових праць і нових перемог” [7: 103].

Сучасний концепт міжособистісної та групової взаємодії студентської молоді передбачує:

- демонстрування вміння працювати в різних командах та бути лідером;
- уміння адаптуватися і виконувати різні ролі та обов’язки;
- продуктивну співпрацю з іншими;
- виявляти розуміння інших;
- повагу і визнання різноманітності поглядів;
- бажання бути корисним і знаходити компроміси для досягнення спільної мети;
- виявлення проблем, їх формулювання та вирішення;
- здатність окреслювати, аналізувати та вирішувати проблеми.

Необхідність умінь і навичок взаємодії викликана ще й неможливістю виховання соціальної компетентності, яка може виховуватися лише за умови швидкої впевненої і успішної соціальної діяльності студентів. У першій досліджуваній групі здатні до такої взаємодії з набутими навичками тільки 15,2% від загальної кількості; друга група має 53,9%, які вміють забезпечити таку взаємодію; третя група має 30,0% підготовлених до взаємодії студентів і ті, що мають відповідні їй навички, які забезпечують їм наявність як індивідуально, так і суспільно значущих мотивів.

Когнітивна характеристика цього компоненту соціальної спрямованості завершується такою ознакою, як оволодіння способами дії в соціальному становленні. З огляду на те, що вона є підсумковою в загальній характеристиці, нею пояснюється успішність набуття знань про соціальну взаємодію студентів і студентського середовища, вмінь і навичок їх засвоєння. Тому в першій групі студентської молоді цей показник складає 16,5%, у другій – 53,4%, в третій групі студентства – 30,0% оволоділи способами дії у соціальному становленні в доекспериментальних умовах.

Таблиця 2.

Когнітивний компонент соціальної спрямованості (3 курс)

Назва складових когнітивного компоненту	Групи		
	1	2	3
Сукупність знань і уявлень особистості студента про себе, як його сприймають, оцінюють, розуміють	52 22,6%	107 46,5%	71 30,8%
Сукупність умінь і навичок взаємодії студента і студентського середовища	45 19,5%	134 58,2%	51 22,1%
Оволодіння способами дії в освітньо-виховній діяльності	46 20,0%	132 57,3%	52 22,6%

Показники когнітивного компоненту соціальної спрямованості студентів третього курсу наступні: сукупність знань і уявлень особистості студента про себе, як його сприймають, оцінюють, розуміють у першій групі 22,6%, у другій – 46,5%, у третій – 30,8%; сукупність умінь і навичок взаємодії студента і студентського середовища у першій групі – 19,5%, у другій – 58,2%, у третій – 22,1%; оволодіння способами дії в освітньо-виховній діяльності у першій групі – 20,0%, у другій – 57,3%, у третій – 22,6%.

З метою визначення ефективності проведеної експериментальної роботи постало за необхідне з'ясувати динаміку формування якостей, що визначали сутність процесу виховання соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі. З цією метою було проведено два основних зрізи: перший фіксував рівні вихованості соціальної спрямованості до проведення дослідно-експериментальної роботи у таблиці 1 та дозволив виокремити три групи студентів з різними рівнями їх вихованості; другий зріз – аналізував досягнутий рівень вихованості соціальної спрямованості після проведення експериментальної роботи. Ці дані висвітлені у таблиці 3. Також проводилися корекційні зрізи, які були визначальними показниками змін окремих проявів якостей вихованості соціальної спрямованості, що були викликані психолого-педагогічним впливом окремих структур нашого педагогічного процесу, його форм, методів і прийомів, які проводилися у ході експериментальної роботи.

Проте зміни рівнів вихованості соціальної спрямованості у всіх експериментальних групах ще не дають змоги повністю зробити висновки про особливості перебігу цього процесу; для його характеристики недостатньо було обмежитися отриманням цифрових даних щодо динаміки рівнів відповідної отриманої соціальної поведінки. Важливим було, на нашу думку, провести порівняльне вивчення, базуючись на фактах, що свідчили про причини отриманих результатів. З цією метою було систематизовано сукупність соціально-педагогічних показників, що відтворювали хід і динаміку соціально-педагогічного впливу на студентську молодь у процесі виховання у неї соціальної спрямованості.

Порівняльний компонентний аналіз результатів експериментальної роботи з виховання соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі дозволив диференціювати показники рівнів її вихованості в усіх контрольних та експериментальних групах. Так були визначені різниці показників рівнів у контрольних та експериментальних групах. Динаміка росту показників відображена у кількісному та відсотковому значеннях.

Для отримання результатів ми провели порівняння 1 курсу контрольної групи і 3 курсу експериментальної групи та отримали наступні результати.

Таблиця 3.

Показники рівнів когнітивного компонента до і після експерименту

	1 до експерименту			3 після експерименту			Динаміка		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Сукупність знань і уявлень особистості студента про себе, як його сприймають, оцінюють, розуміють	48 20,8%	78 33,9%	143 62,1%	9 3,9%	97 42,2%	85 36,9%	38 16,5%	-19 -8,3%	58 25,2%
Сукупність умінь і навичок взаємодії студента і студентського середовища	35 15,2%	51 22,1%	152 66,0%	27 11,7%	124 53,9%	71 30,8%	8 3,47%	-73 -31,7%	81 35,2%
Оволодіння способами дії в освітньо-виховній діяльності	38 16,5%	46 20,0%	162 70,4%	22 9,5%	123 53,4%	69 30,0%	16 6,9 %	-77 -33,4%	93 40,4 %

Когнітивний компонент характеризується найвищою ефективністю саме високого рівня вихованості соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі, тому що він наповнився за рахунок середнього рівня, який до експерименту характеризувався недостатністю системних знань про природу цінностей їх суспільного буття і позитивних якостей його сприйняття, їх моральну і соціальну значущості. Такі знання забезпечила безпосередньо змістовна парадигма моделі виховного впливу, яка досягнута у взаємодії студентства, професорсько-викладацького складу університету, батьків і керівництва

студентського містечка, де ґрунтовно репрезентована індивідуальна робота, наповнена високим рівнем соціальної спрямованості як категорії властивої моральній особистості. Більше того, високий рівень соціальної спрямованості збільшився за рахунок низького рівня наявності знань про соціальну спрямованість, достатньої причетності до соціального буття і відповідної визначеності позицій соціальної мотивації.

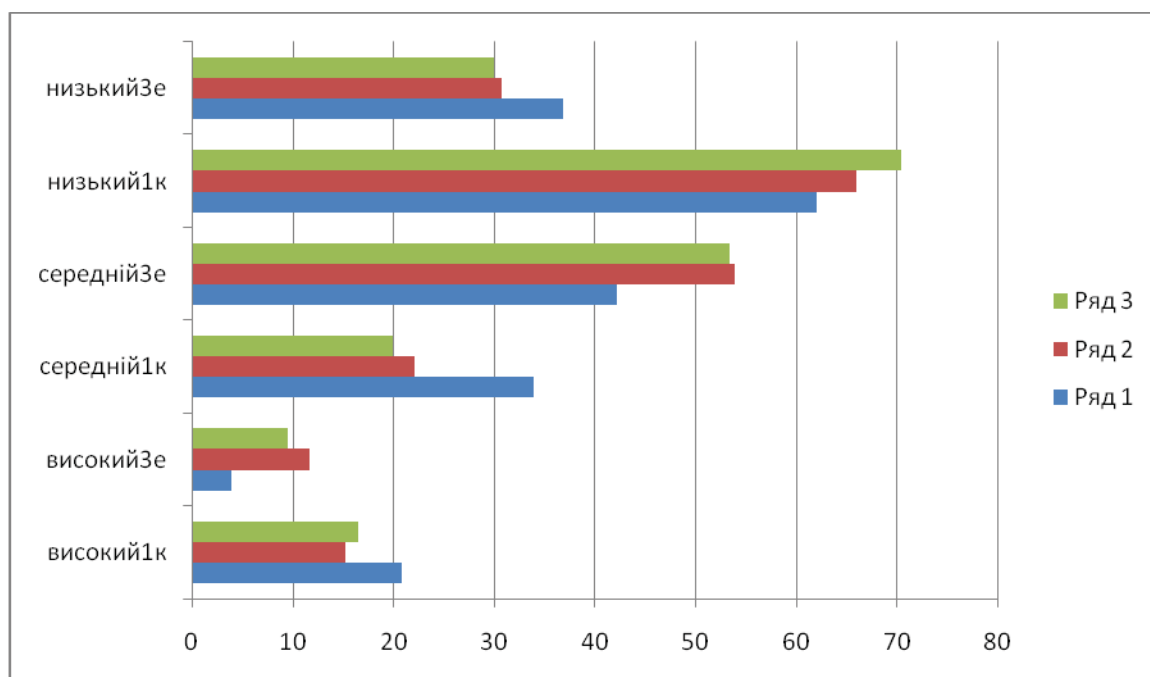

Рис. 1. Показники рівнів когнітивного компонента до і після експерименту.

Підсумкова результативність динаміки росту рівнів вихованості соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі обумовлена особливостями процесу виховання цієї якості, багатофакторністю самого аналізу експериментальної роботи, особливостями розвитку і реалізації соціальної спрямованості особистості.

Когнітивний компонент характеризується найвищою ефективністю саме високого рівня вихованості соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі, тому що він наповнився за рахунок середнього рівня, який до експерименту характеризувався недостатністю системних знань про природу цінностей їх суспільного буття і позитивних якостей його сприйняття, їх моральну і соціальну значущості. Такі знання забезпечила безпосередньо змістовна парадигма моделі виховного впливу, досягнута у взаємодії студентства, професорсько-викладацького складу університету, батьків і керівництва студентського містечка, де ґрунтовно репрезентована індивідуальна робота, наповнена високим рівнем соціальної спрямованості як категорії властивої моральній особистості. Більше того, високий рівень соціальної спрямованості збільшився за рахунок низького рівня наявності знань про соціальну спрямованість, достатньої причетності до соціального буття і відповідної визначеності позицій соціальної мотивації.

З огляду на це, ми зазначаємо, що загальна логіка рівнів розвитку показників із виховання соціальної спрямованості молоді у студентському середовищі зводиться до комплексності, багатоплановості і факторного аналізу особистості як об'єкта педагогічного вивчення в усій сукупності зв'язків та стосунків. В умовах такого аналізу вивчалася освітньо-виховна діяльність студентів шляхом дослідження її соціальної доречності, мотивації та інтересів, рівня культурологічних знань та ціннісних орієнтацій. Таким чином, гносеологічна структура такого процесу виховання соціальної спрямованості є особливим видом суб'єкт-суб'єктних взаємовпливів, де джерелом інформації завжди є особистість або опремечені факти її свідомості, загальної підготовленості і соціальної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Від волі до особистості. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202 с.
2. Додонов Б.И. Направленность, характер и типичные переживания человека // Вопр.психол. – 1970. – № 1. – С.28 – 38.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – С.-Пб.: Питер, 2000.–512 с.
4. Крутецкий В.А. Психологические проблемы формирования педагогической направленности и педагогических способностей. – М., 1982. – 267с.
5. Психологія особистості: словник-довідник /За ред. Горностая П.П. – К., 2001
6. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. – М.: Высшая школа, 1981. – 174 с.
7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К., 1983. – 357 с.

Логвиновская Т. А.

КОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ СОЦИАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье рассматривается когнитивный компонент воспитываемой социальной направленности студенческой молодежи как результат педагогического исследования.

Ключевые слова: социальная направленность, студенческая молодежь, когнитивный компонент, знания о социальной действительности.

Logvinovskaya T. A.

THE COGNITIVE ASPECT OF SOCIAL DIRECTIVITY OF THE STUDENTS' YOUTH

The cognitive component of the educational social directivity of the students' youth as a result of pedagogical research is shown in this article.

Key words: social directivity, students' youth, cognitive component, knowledge of social existence.

УДК 37.013.42

Султанова Н.В.

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНОСТІ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті визначено критерії та рівні сформованості етичної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Представлено результати діагностики стану сформованості даного утворення.

Ключові слова: етична компетентність, зміст етичної освіти, соціальний педагог, експериментально-дослідницька робота.

Сьогодні в системі вищої освіти актуальними стають завдання пошуку ефективних форм, методів та засобів поєднання підготовки висококваліфікованого спеціаліста та етично вихованої особистості. Тому організація роботи в системі вищої освіти, має бути зорієнтована не тільки на здобуття та вдосконалення професійних якостей, але й на формування етичної компетентності, як квінтесенції загальнолюдської та професійної культури.

З огляду на зростання значущості ефективного й результативного здійснення виховної роботи в умовах вищого освітнього закладу, з'являється необхідність вирішення проблеми розвитку етичної компетентності майбутнього соціального педагога, формування в нього готовності до етично адекватного поведіння в ситуаціях морального вибору. Незважаючи на високий ступінь розробки проблем морального виховання майбутніх соціальних педагогів, відкритим й актуальним залишається питання формування у них етичної компетентності. Тільки за умови системного підходу до формування етичної компетентності фахівця в рішенні професійних завдань можливе конструктивне вирішення питання щодо діагностики певних якостей даного утворення та